

Sporen van Transcendentie

8

Petra Bolhuis
Maieutiek voorjaar
2021

1

Chiffren

Jaspers probeert woorden te geven aan dat wat ons wekt, drijft en/of aanzet tot transcenderen. In de afgelopen colleges hebben we gezien dat deze vraag opnieuw aan de orde komt en ook een nieuwe beantwoording behoeft als de grote verhalen zijn verstomd.

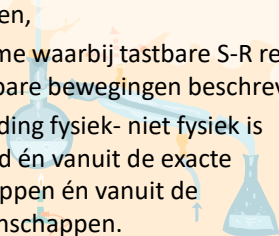
Transcendentie_Maieutiek_college_8

2

Wat drijft ons boven onszelf uit?

Tot nu toe leken er grofweg 2 opties;

- Idealisme waarbij Geest of God de drijvende kracht waren,
- Materialisme waarbij tastbare S-R relaties onafwendbare bewegingen beschreven.
- Deze scheiding fysiek- niet fysiek is achterhaald én vanuit de exacte wetenschappen én vanuit de menswetenschappen.

Transcendentie_Maieutiek_college_8

3

Symbolische voorwerpelijkheid

We zoeken en vinden voortdurend aangrijpingspunten om de menselijke oriëntatie in de wereld van de verschijnselen vorm te geven. Juist als het gaat om de zaken waarvan Kant zei dat ze wel relevant zijn maar niet te kennen, zoeken we verhalen, symbolen en metaforen. Wij leven naar voren en daar schiet kennis altijd tekort.

Transcendentie_Maieutiek_college_8

4

Wending naar de taal (linguistic turn)

De aandacht verschuiven naar de analyse van taal heeft veel opgeleverd. De scheiding materie – geest blijft echter hardnekkig. Juist in informatie-uitwisseling in taal zien we een overgang tussen materie en geest en vice versa.

Transcendentie_Maieutiek_college_8

5

Taal en existentie

Voor Jaspers gaat het om symbolen die tot ons spreken, onze existentie raken. Daarmee maakt hij 2 dingen duidelijk;

1. Wat ervaren wordt is geen waarheid, dogma of kennis.
2. Wat ervaren wordt is niet zomaar een subjectief verzinsel. (tegen de symbolisten zoals pastafari's)

Transcendentie_Maieutiek_college_8

6

Vershil chiffre-symbol

Symbol= er is iets waarover al denken of voelen bestaat en we vinden iets dat dit gevoel of deze gedachte uitdrukt en kiezen dat als symbol.

Chiffren = de betekenis ligt ín de chiffre niet daarbuiten. (Kleine leerschool blz. 131)

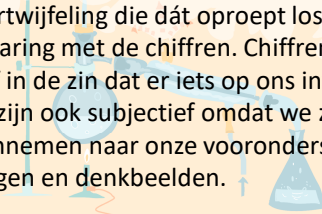

Transcendentie_Maieutiek_college_8

7

Subjectief en objectief

Wij hebben rollen in deze wereld en daarachter is een grond die de rollen draagt. Daar weer achter zijn wij zijn vreemdelingen in deze wereld en de vertwijfeling die dát oproept lost zich op in de ervaring met de chiffren. Chiffren zijn objectief in de zin dat er iets op ons inwerkt, maar ze zijn ook subjectief omdat we ze vorm laten aannemen naar onze vooronderstellingen, opvattingen en denkbeelden.

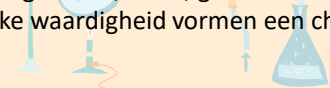

Transcendentie_Maieutiek_college_8

8

Openheid

Jaspers zegt dat hij God ziet als een Chiffre, maar hij zegt ook dat Auschwitz en God zich niet laten verenigen. Jaspers ziet hier een verband met Job. Hij stelt vast dat het leven zonder chiffren koud en donker wordt, maar dat chiffren geen antwoord zijn maar uitnodigen tot een dialoog. Liefde, dood, goedheid en ook menselijke waardigheid vormen een chiffre.

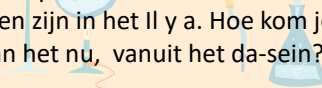

Transcendentie_Maieutiek_college_8

9

Chiffren en transcendentie

Verder dan weten dat je niets weet. Socrates gebruikt zijn maieutiek niet alleen als ontregelden twijfel, maar ook omdat hij denkt dat er innerlijke wijsheid is. Van Riessen (oratie 2012) zegt er is meer nodig (de sprong van Kierkegaard) om bezieling en richting te vinden. Hier ligt het probleem dat Levinas aanduidt als opgesloten zijn in het II y a. Hoe kom je verder dan het nu, vanuit het da-sein?

Transcendentie_Maieutiek_college_8

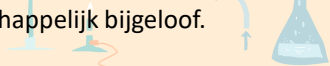
10

Op het scherpst van de snede

Jaspers maakt onderscheid tussen:

- wetenschap en wetenschappelijk bijgeloof,
- geloof en theologisch dogmatisme.

Wanneer een chiffre gezien wordt als een zekere verwijzing naar iets wat we kunnen kennen zitten we in dogma's, wanneer we alles wat ons raakt afbreken tot s-r of stofjes zitten we in wetenschappelijk bijgeloof.

Transcendentie_Maieutiek_college_8

11

De materialistische kijk

Dennett en Dawkins '*the four horseman*' een spraakmakende religiekritiek uit 2007.

Dawkins ziet alle religie en andere vormen van niet materiele invloeden op het bestaan als vormen van bijgeloof, een natuurlijk geëvolueerd virus dat zo snel mogelijk moeten worden uitgeroeid.

Transcendentie_Maieutiek_college_8

12

Transcendentie en materialisme

Dawkins lijkt alles wat naar geest rijkt op voorhand uit te sluiten als een late aanhanger van Wittgenstein 1.

„Religie geeft mensen waardigheid, identiteit en een doel”, zegt **McGrath**. En (...) mensen zijn van nature geneigd zijn tot transcendentie.

Philippe heeft het bij zichzelf nimmer bespeurd. „Zeer veel illusies zijn 'natuurlijk'. Maar als filosoof ben ik alleen geïnteresseerd in de waarheid.” (Gesprek nacht van de filosofie A'dam 2006)

Transcendentie_Maieutiek_college_8

13

Tussenwegen

Dennett zegt in '*van Bacterie tot Bach en terug*' dat hij ruimte ziet voor geest. (citaat) Als materie geest kan voortbrengen dan moeten wij ons idee over materie daardoor bijstellen. Wat er dan gebeurt met geest of transcendentie ligt echter voorbij ons (huidige) kennisniveau.

Daarmee ligt de weg open om te ervaren wat er is en daar de taal die op dat moment relevant lijkt aan toe te kennen. Taal = beschrijving van de fenomenale wereld en denken = na-denken, maar ook betekenis scheppend. (Wittgenstein II)

Transcendentie_Maieutiek_college_8

14

Damasio

Damasio " Door de bewuste geest een natuurlijk aanzien te geven en hem stevig in de hersenen te planten tasten we de rol van de cultuur voor de vorming van menselijke wezens niet aan, doen we geen afbreuk aan de menselijke waardigheid en maken we geen einde aan mysterie en verwondering. (...) En aan de waardigheid van die geest wordt geen afbreuk gedaan door hem in verband te brengen met de verbazingwekkende complexiteit en schoonheid die we in levende cellen en weefsels aantreffen. Integendeel, het persoonzijn in verband brengen met biologie is een onuitputtelijke bron van ontzag en eerbied voor alles wat menselijk is. En ten slotte lost het feit dat we de geest een natuurlijk aanzien geven misschien één mysterie op, maar ontsluitert dit andere mysteriën die rustig hun beurt afwachten."

Transcendentie_Maieutiek_college_8

15

Camus versus Jaspers

Camus schrijft in *de mythe van Sisyfus* tegen de transcendentie van Jaspers. Hij noemt het een vlucht.

Het Franse, sterk atheïstische, existentialisme heeft een grote invloed gehad op het continentale denken en daarmee werd er ook ruimte gecreëerd voor het strikte materialisme van een deel van de Anglo-Amerikaanse filosofie.

Loslaten van transcendentie werd een vorm van 'dapper denken'.

Transcendentie_Maieutiek_college_8

16

Narratief en transcendentie

Dat liefde een virale besmetting is die plaatsvindt opdat onze genen zich kunnen voortplanten, is net zo min bewezen als de opvatting dat ware liefde is voorbestemd en verwante zielen elkaar op aarde opzoeken.

Het is interessant dat Jaspers en Dennett beiden beschrijven hoe ons narratief (ze gebruiken die term niet letterlijk) iets doet m.b.t. de menselijke waardigheid. (citaat)

Transcendentie_Maieutiek_college_8

17

De eenmalige ervaring

De zee, de bossen, de bergen, de sterren, geboorte, liefde en dood, kunst...

Eenzijds allemaal zaken die we (in steeds hogere mate) kunnen terugbrengen tot materieel te duiden en te verklaren gebeurtenissen.

Anderzijds doen we daarmee de eenmaligheid van de ervaring van het geraakt zijn, als deel van onze existentie, tekort.

Transcendentie_Maieutiek_college_8

18